

Excursie Beierse Alpen

Soms maakt het lezen van een boek je zó nieuwsgierig, dat je het niet kunt laten datgene wat je las, zelf op te gaan zoeken. In dit geval ging het om "Die Vögel des Werdenfelser Landes". Dat Werdenfelser Land ligt in het uiterste zuiden van West-Duitsland, bij de Oostenrijkse grens in de buurt van de wintersportplaats Garmisch-Partenkirchen. Een stencil met een opsomming van wat daar allemaal te zien zou zijn, was voldoende om een aantal mensen enthousiast te maken. Op 20 mei vertrokken we met onze tenten vol goede moed naar het zuiden. Voorbij Stuttgart brak de zon door en zagen we overal mensen luchtig gekleed op de terrassen zitten. Tegen de avond kwamen we op de camping in Tennsee aan. Na het tent opzetten werd door een enkeling nog een plaatje geschoten van een blauwe lucht met scherp afgetekende bergkammen. Dit bleken later de enige foto's met bergen te zijn omdat het weer omsloeg.

's Nachts ging het regenen en het bleef regenen. Overdag meestal een gestage drup, 's nachts harder. Op Pinkstermaandag lag er sneeuw! Dat we het ondanks de regen en de koude nog 5 dagen uithielden, is vooral te danken aan de grote tent van de Baalbergens, waarin naast gezelligheid ook uitstekend voor de inwendige mens werd gezorgd. Door de kou werd de kennis omtrent bepaalde merken sterke drank ook danig uitgebreid (Korenaar). Dat we ondanks het slechte weer veel gezien hebben, is tekenend voor de biologische rijkdom van het gebied,

Het Werdenfelser Land is een buitengewoon gevarieerd gebied met uiteraard opvallende hoogteverschillen en de daarmee samenhangende zonering in de vegetatie. De camping lag op ca 1000 m. in een breed dal, dat omsloten werd door bergen, in het zuiden reikten deze tot 2500 hoog, aan de andere zijde waren de bergen niet hoger dan 1500-1800 m. In het dal liggen kleine meertjes, vaak omsloten door een fraaie moerasvegetatie. Door het gebied lopen veel beekjes en enkele kleine rivieren, waarvan de Isar en de Ammer de bekendste zijn. Op enige afstand van Tennsee liggen uitgestrekte hoogveengebieden: het Murnauer Moos en de Kochelseemooren. Deze veengebieden zijn grotendeels ontgonnen, maar door de extensieve beweiding zijn de gebieden zeer waardevol gebleven.

In de 5 dagen dat we in Zuid-Duitsland waren, zagen we maar liefst 95 soorten vogels. Natuurlijk waren sommige soorten ook in Noordwijk wel te zien. Leuk is het te merken, dat soorten als Roodborst, Winterkoning en Heggemus op 1000 m. hoogte net zo talrijk zijn als thuis op zeeniveau, terwijl soorten als Waterhoen, Grasmus en Houtduif nauwelijks meer te vinden zijn. Uiteraard hadden we de meeste belangstelling voor de echte bergsoorten, als Alpenheggemus, Alpenkauw en Sneeuwvink. Door de laaghangende bewolking was het echter niet mogelijk de bergen in te trekken, waardoor we deze soorten misten. Slechts één dag trok de bewolking wat op en waagden we ons tot ca 1700 m. Dit werd letterlijk en ook figuurlijk het hoogtepunt van de excursie. Vanuit Mittenwald trokken we in de richting van de Hütte "de Fereinsalm". Na de 1200 m.-lijn zagen we de eerste Beflijsters, gevolgd door Barmsijzen en Citroenkanaries. Enkelen waren zo gelukkig een Steenarend te zien, anderen zagen een aantal Alpensneeuwhoenders langs een bergkam scheren. Op de Fereinsalm bleek de Waterpieper algemeen te zijn (op 1400 m), maar de aandacht ging meer uit naar de groepjes gemzen. Even bleven we gefascineerd staren naar een gems die onbeweeglijk op een rotsblok stond. Hij bleek bij nader inzien echt onbeweeglijk, want hij was van hout. De andere gemzen bewogen gelukkig wel.

Echte alpine soorten kregen we dus nauwelijks in de kijker, maar op het "lagere niveau" was zoveel te zien, dat dat nauwelijks een teleurstelling was. In de onmiddellijke omgeving van de camping zagen we soorten als Bergfluit, Draaihals, Notenkraker, Kruisbek, Grauwe Klauwier, Kramsvogel, Paapje, Goudvink en Vuurgoudhaantje. Niet ver van de camping lag de Isarstausee. Hoewel zo'n stuwmeer in feite een aantasting in het landschap is, biedt het een aantal soorten watervogels wel de gelegenheid om in dit gebied een plekje te vinden. Zo zagen we hier Krakeend, Wintertaling, Kuifeend, Grote Zaagbek en

Knobbelzwaan. Langs de snelstromende beken en riviertjes waren overal Waterspreuwen en Grote Gele Kwikstaarten te zien. Langs de Isar hoorden we Oeverlopers baltsen. Niet ver van onze standplaats moesten volgens ingewijden Muurkruipers en Kleine Vliegenvangers te zien zijn en dus besloten we een poging te wagen, om deze mooi gekleurde vogels in de kijker te krijgen. De eerste soort bleek geheel onvindbaar, maar de tweede soort bleek voor te komen in het park van Slot Linderhof. Dat horen en zien niet hetzelfde zijn, was wat de Kleine Vliegenvanger betreft volstrekt duidelijk. Het niet zo indrukwekkende liedje werd door iedereen gehoord, maar de vogel bleef verborgen in de boomtoppen zitten. Kleine teleurstellingen worden echter snel vergeeten bij het zien van dingen waarop je niet gerekend had, zoals de Hop (die door iedereen, inclusief Willem Baalbergen! gezien werd) en de Zwarte Spechten die wel 2 km met ons mee bleven vliegen. Tenslotte nog iets over de vogels van het Murnauer Moos. In dit uitgestrekte gebied zagen we een aantal soorten die bij ons wel, maar in het Alpengebied beslist niet algemeen zijn: Kleine Karekiet, Rietgors, Kokmeeuw, Meerkoet, Bosrietzanger en Wulp. Voor ons was het meest opvallende geluid het typische gerasp van de Kwartelkoning; ook de vele Paapjes verrasten ons.

De rijkdom aan planten is hier indrukwekkend. Dit wordt naast hoogteverschil en de aanwezigheid van moerassen, door de bodemgesteldheid bepaald. Het gebied ligt namelijk op de noordrand van de Kalkapen en op kalk voelen veel soorten zich goed thuis, b.v. orchideeën. Voor iemand die nog nooit in de Bergen is geweest, is het een vreemde gewaarwording om in een grasland rond te lopen met tientallen nieuwe soorten. Natuurlijk herken je wel de families waartoe de soorten behoren, maar veel planten zijn toch net even anders in de lage landen. Bij het speuren in de flora vind je dan al spoedig de latijnse naam, waarvan het tweede deel stevast "Alpine" luidt. Opvallend is de rijkdom aan soorten van enkele families, zoals de Ranonkelfamilie met soorten als Trollius, Alpenbosrank, Akeleiruit en allerlei moeilijk te bepalen boterbloemen. Ook de Helmkruidfamilie viel op met Moeraskartelblad, Pluimkartelblad, Boshengel, Alpenleeuwebek en Bartsia. Hoewel eigenlijk de hele omgeving rijk aan planten was, noemen we nog enkele gebieden afzonderlijk. In de eerste plaats de graslanden in het dal waar de camping lag: de Buckelwiesen. Opvallende soorten waren hier: Stengellose Gentiaan, Beierse Gentiaan, Alpenfijnstraal, Pluimkartelblad, Alpenvleugeltjesbloem, Buxus vleugeltjesbloem, Melige en Echte Sleutelbloem, Oostenrijkse Schorseneer, Paardehoefklaver en Achtster. Bijzonder was ook de omgeving van de Barmsee. In een moerassig bosgebiedje stond veel Tweekleurig viooltje, Witte Bosranonkel, Vertakt Hoefblad, Knoopvoet, Dodenwaad en Bospaardestaart. Een beetje langs de oever zag paars van de Breedbladige Orchis en de Harlekijnorchis. Eén van de fraaiste graslanden troffen we aan langs de noordoever van de Kochelsee. Hier ook volop Breedbladige Orchis en Harlekijn, met daartussen Aangebrande orchis, Soldaatje, Moeraswespenorchis, Siberische lis en een niet te bepalen soort bremraap. Dit alles staat niet in natuurreservaten maar op normaal hooiland, dat in gebruik is bij de boeren. De aanwezigheid van zoveel orchideeën duidt op het absoluut ontbreken van kunstmest en vermoedelijk eveneens van stalmest. De grootste bedreiging voor deze vegetaties zal dan ook de intensivering van de veehouderij zijn. In de Buckelwiesen was op kilometers afstand al waarneembaar welke percelen wel en welke niet bemest werden. De niet bemeste percelen vertoonden tijdens ons bezoek nog nauwelijks grasgroei en gaven een overvloed aan bloemen te zien, terwijl de bemeste graslanden bij de boerderijen er frisgroen bij lagen. Laten we hopen dat de intensivering in dit gebied minder rampzalige gevolgen zal hebben dan op zoveel andere plaatsen in West-Europa, zodat we nog lange tijd van al dit fraais kunnen genieten.

Jelle van Dijk